

ФРАНКОВА
КУЗНЯ

Vivere memento | Пам'ятай, що живеш

ФРАНКОВА КУЗНЯ

Vivere memento | Пам'ятай, що живеш

"Апріорі"
Львів, 2018

ББК

Франкова кузня – це не тільки робітня коваля Якова, а й творча лабораторія його великого сина – видатного українського письменника-мислителя Івана Франка. Франкова кузня – це горнило ідей і образів, майстерня життєвої мудрості, скарбниця глибоких думок, які й сьогодні спонукають до роздумів та праці над собою. Адже #Франконадихає!

Упорядник та автор передмови
Богдан Тихолоз

Серія «Бібліотека Франкової кузні». Випуск 1
Серія «Бібліотека Дому Франка». Випуск 4

ISBN

© Богдан Тихолоз, 2018 р.
© Олег Стець, 2018 р.
© ТзОВ "Франкова кузня", 2018 р.

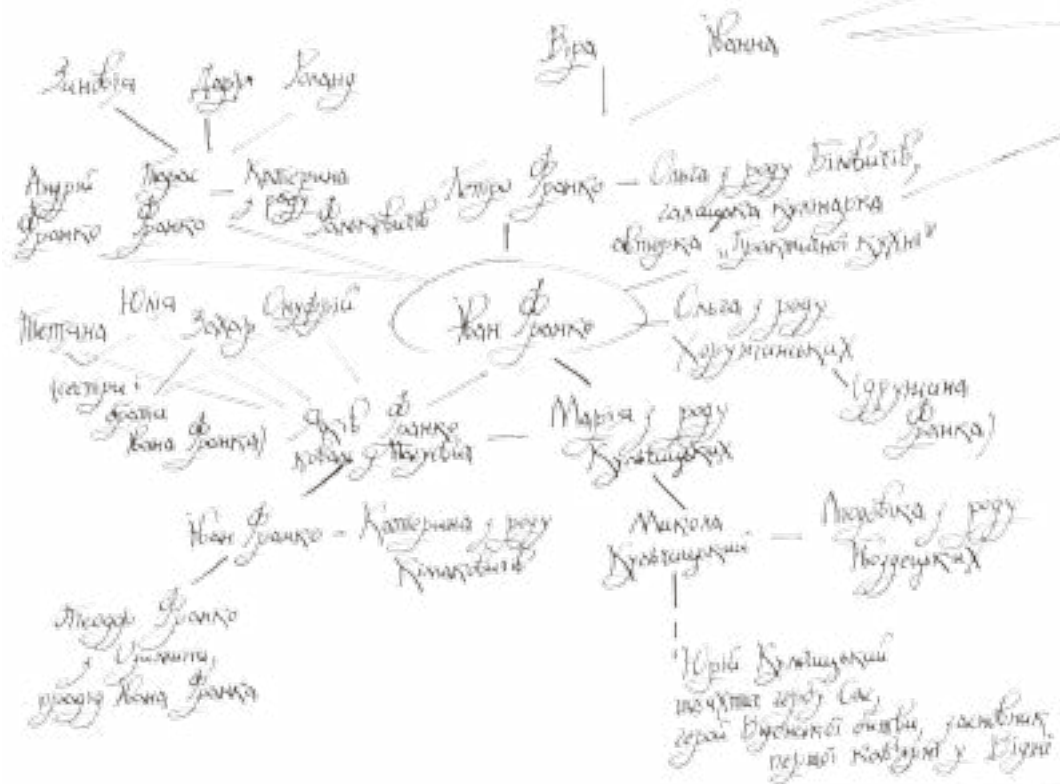
ЗМІСТ

ХТО ТАКИЙ ІВАН ФРАНКО? 10	10
ВІХИ БІОГРАФІЇ 14	14
ЩО ТАКЕ ФРАНКОВА КУЗНЯ? 18	18
КОД ФРАНКА 22	22
МАЙСТЕРНЯ МУДРОСТІ	36
ФРАНКОВА КУХНЯ З ФРАНКОВОЇ КУЗНІ	77

*На дні моїх споминів і досі горить
той маленький, але міцний огонь.
У ньому пролизуються сині, червоні
та золото-білі промені, жевріє,
мов розтоплене вугля, і яриться
в його глибині щось іще біліше,
променясте, відки раз по разу
сарахкотять гількасті зиндри.
Се огонь у кузні мого батька.
І мені здається, що запас його
я взяв дитиною в свою душу
на далеку мандрівку життя.
І що він не погас і досі.*

Іван Франко. «У кузні»
(Криворівня, 24 липня 1902 р.)

Народ, що не шанує своїх великих людей, не варт зватися освіченим народом.

Іван Франко.

З промови на ювілеї М. П. Драгоманова (1895)

ХТО ТАКИЙ ІВАН ФРАНКО?

...А й справді, хто він?

Загальнознаний класик із засмальцьованої шкільної хрестоматії чи «великий невідомий», не збагнений повною мірою ані сучасниками, ані нащадками? Релікт історичної минувшини чи наш живий співрозмовник?

Велегранний письменник, учений і громадсько-політичний діяч, він щасливо поєднав допитливий інтелект мислителя з проникливою інтуїцією митця, фантазію поета зі спостережливістю журналіста, селянську працюваність із глибокими рефлексіями інтелігента.

Упродовж понад сорокалітньої творчості Іван Франко надзвичайно плідно працював як самобутній письменник (поет, прозаїк, драматург) і перекладач, літературний критик і публіцист, багатогранний учений – літературо-, мово-, перекладо- й мистецтвознавець, етнолог і фольклорист, історик, соціолог, економіст і філософ. Його творчий доробок, писаний українською (більшість текстів), німецькою, польською мовами (під власним прізвищем та під десятками псевдонімів) за приблизними оцінками налічує шість тисяч творів загальним обсягом понад 100 томів. Усього за життя Івана Франка окремими книгами і брошурами з'явилося понад 220 видань, у тім числі більш ніж 60 збірок його оригінальних і перекладних творів різних жанрів. Він був одним із перших українських письменників, які заробляли на життя літературною працею.

Іван Франко – не просто талановитий літератор, розважливий критик та гострий публіцист. Він – рідкісний у світовому контексті й унікальний в українській історії приклад універсального генія – усебічно обдарованої й гармонійно розвинутої творчої особистості, що реалізувала власний потенціал одразу в багатьох галузях культури.

В українській культурній та інтелектуальній історії Іван Франко був не просто наступником Т. Шевченка, а українським Арістотелем та Леонардо да Вінчі, Вольтером і Гете, ставши в один ряд із найбільшими геніями людства й тим самим закарбувавши своє ім'я в літописі національного поступу та золотій книзі надбань людської цивілізації загалом. Історія його життєвого й творчого шляху – це не тільки

історія страждань і випробувань, а передусім історія творчого успіху, перемоги інтелекту над обставинами, духу над матерією.

Місією ж Франкового життя було духовне визволення та об'єднання українців Заходу й Сходу, "Австрійської" Галичини й "Російської" України в єдину, вільну, соборну культурно-політичну цілісність, утворену під знаком національної ідеї.

За феноменальними кількісними масштабами, надшироким галузевим, проблемним і тематичним діапазоном, жанровою й стильовою поліфонією, ідейно-світоглядною актуальністю й глибиною, формальною (зокрема версифікаційною) майстерністю, достоту новаторським, а то й революційним потенціалом, ренесансного мірила універсалізмом Франків творчий чин і досі залишається неперевершеним взірцем "духово-інтелектуального подвигу" (Євген Маланюк) колосальної націо- й культуротворчої значущості.

Для нас, українців, Івана Франко – не тільки славетний письменник, одна з найяскравіших постатей літературного Львова, а й ціла «академія наук» та «університет» в одній особі, та передусім – національний пророк, політичний мислитель і творець модерної української ідентичності. Недарма ще за життя він здобув славу «великого Каменяра» та «українського Мойсея», а по смерті став культовою, знаковою постаттю – одним із національних символів українців.

Сучасному ж молодому європейцеві можна було б сказати, що Франко – справжній Self-Made Man, людина, яка створила себе сама, випередила свою епоху і зазирнула в майбутнє, модерний інтелектуал, який пройшов усі спіралі розвитку «фаустівського» духу та був авторитетним посередником у діалозі слов'янського та германського світів, енциклопедист, ерудит і поліглот, для якого слова «Справедливість», «Гідність» і «Свобода» визначали сутність засадничих цінностей Західної цивілізації.

В свій оце вже близько 40-літній літературній діяльності я переходив різні ступні розвою, займався дуже різномодною роботою, служив різним напрямом і навіть націям, бо доводилося попрацювати немало, крім нашої української, також польською, німецькою та російською мовою. Та скрізь і завсігди у мене була одна провідна думка – служити інтересам мого рідного народу та загальнолюдським поступовим, гуманним ідеям. Тим двом провідним зорям я, здається, не спроневірився досі ніколи і не спроневірився, доки мого життя.

*Іван Франко. "Переднє слово" до збірки
"Із літ моєї молодості" (1914)*

ВІХИ БІОГРАФІЇ

- 27 серпня** Народився в прикарпатському селі Нагуєвичах
1856 у Східній Галичині
- 1862–1864** Навчання в початковій школі в с. Ясениця Сільна
- 1864–1867** Навчання в «нормальній» Головній міській школі
отців Василіан у Дрогобичі
- 1865** Помер батько, Яків-коваль (1802–1865)
- 1867-1875** Навчання в Дрогобицькій реальній гімназії
ім. Франца-Йосифа.
- 1871** Перший вірш "Великдень", присвячений пам'яті
батька

- 1872** Смерть матері, Марії з роду Кульчицьких (1835-
1872)
- 1873** Перші збережені поезії і драматичні спроби
("Югурта", "Ромул і Рем")
- 1874** Перші публікації ("Пісні народні", "Моя пісня"
у журналі "Друг")
- 1875** Став студентом філософського факультету
Львівського університету
- 1876** Вийшли друком перша поетична збірка – "Баляди і
розкази" – і перший роман – "Петрії і Довбуцуки"
- 1877** Перший арешт
- 1878** Видання журналу "Громадський друг" та
альманахів "Дзвін" і "Молот"
- 1880** Другий арешт
- 1881-1883** Знову в Нагуєвичах
- 1881-1882** Видає журнал "Світ"
- 1886** Одружився у Києві з Ольгою з роду Хоружинських
- 1887-1897** Журналістська праця в редакції польської газети
"Kurjer Lwowski" ("в наймах у сусідів")
- 1889** Третій арешт

- 1890** Співзасновник і перший голова Русько-української радикальної партії (РУРП) – першої української політичної партії
- 1890-1891** Завершення вищої освіти у Чернівецькому університеті
- 1892** Четвертий арешт
- 1893** Захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії у Віденському університеті (тема – “Варлаам і Йоасаф, старохристиянський духовний роман і його літературна історія”)
- 1894-1897** Разом із дружиною Ольгою видає журнал “Житє і слово”
- 1895** Успішна габілітація на посаду доцента Львівського університету, не затверджена з політичних причин
- 1895, 1897, 1898** Невдалі виборчі кампанії до Галицького сейму та Австрійського парламенту
- 1897** Розрив із польською та українською спільнотою через контраверсійні статті “Поет зради” й “Дещо про себе самого”
- 1898** 25-річний ювілей творчої діяльності

- 1899** Дійсний член Наукового товариства імені Шевченка (НТШ); вихід із РУРП і вступ до Української національно-демократичної партії.
- 1902** Вселився з родиною у власний будинок у Львові на вул. Понінського, 4 (тепер Івана Франка, 152)
- 1904** Почесний член НТШ
- 1898-1907** Співредактор журналу “Літературно-науковий вістник”
- 1905** Поема “Мойсей” – вершина творчості
- 1906** Почесний доктор Харківського університету
- 1913** 40-літній ювілей творчої діяльності
- 1908** Загострення складної невиліковної хвороби (інфекційний ревматоїдний поліартрит)
- 1915** Номінований на Нобелівську премію з літератури
- 28 травня 1916** Помер у власній віллі у Львові
- 31 травня 1916** Похований на Личаківському цвинтарі

ЩО ТАКЕ ФРАНКОВА КУЗНЯ?

З людьми і для людей.

Девіз життя коваля Якова – батька Івана Франка

Кузня – спеціальна споруда для обробки розжареного на вогні металу, робітня коваля.

Коваль – ремісник, що обробляє метал, виковуючи з нього різні вироби – ножі, сокири, коси, підкови...

Ковалем, як відомо, був батько Івана Франка, Яків, – і то не абияким, а справжнім майстром своєї справи: «Батько був славний коваль на всі околишні села, особливо його сокири мали велику славу, – згадавав письменник в автобіографічному нарисі «У кузні» (1902). – Ще тридцять літ по його смерті один чоловік на другім селі, старий уже, розговорившись зо мною та згадавши про батька, мовив:

— Ні, нема вже такого коваля. У мене ще й досі його роботи сокира є. То душа, не сокира».

Яків Франко був дуже працьовитою, товариською і побожною людиною, одним із найбільших жертводавців Нагуєвицької церкви. Скажімо, саме він подарував храму в рідному селі Євангеліє у коштовній срібній оправі, а на честь скасування панщини в Галичині власноруч викував пам'ятного залізного хреста. Його життєвим кредо було: «З людьми і для людей». Освіта сина-первістка Івана стала для Якова-коваля його особистою мрією та головною інвестицією його життя.

У дитячу свідомість Івана Франка міцно вкарбувалися яскраві враження від батьківської кузні, яка була першою життєвою школою майбутнього письменника:

«...Та кузня, і та компанія в ній, і той її дружній, радісний настрій лишаться живими та незатертими в душі маленького, рудоволосого хлопчини, що босий, у одній сорочці сидів у куті коло огнища і якого дбайливий батько від часу до часу просив заступити від скачучих іскор. На дні моїх споминів і досі горить той маленький, але міцний огонь. У ньому пролизуються сині, червоні та золото-білі промені, жевріє, мов розтоплене вугля, і яриться в його глибині щось іще біліше, променясте, відки раз по разу сарахкотять гількасті зиндри. Се огонь у кузні могого батька. І мені здається, що запас його я взяв дитиною в свою душу на далеку мандрівку життя. І що він не погас і досі» («У кузні»).

Не дивно, що образ коваля-добротворця, наділений характерними рисами його рідного батька, на все життя став своєрідним духом-опікуном для Івана Франка та раз у раз виринав у його творчості: то в постаті мудрого й правдомовного коваля Івана Гердера з повісті «Основи суспільності» (1894); то в «арабській казці» «Коваль Бассім» (1900), головний герой якої – веселий і безтурботний відчайдух; то у вірші з циклу «В плен-ері» збірки «Із днів журби» (1900):

*У долині село лежить,
понад селом туман дрижить,
а на горбі край села
стоїть кузня немала.*

*А в тій кузні коваль клепле,
а в коваля серце тепле,
а він клепле та й співа,
всіх до кузні іззива.*

Проте Франкова кузня – це не тільки робітня коваля Якова.

Поняття «Франкова кузня» має й глибше, символічне значення.

Франкова кузня – це творча лабораторія письменника-мислителя, горнило ідей і образів, майстерня життєвої мудрості.

Тут «кувалися» безсмертні твори, народжувалися оригінальні думки, карбувалися афоризми й сентенції, які не втратили своєї міцності з плином часу.

Недарма через багато років сам поет міг сказати про себе словами свого Мойсея (з однойменної поеми):

*Сорок літ, мов коваль, я клепаю
їх серця і сумління...*

Дорогі читачі, запрошуємо й вас завітати до Франкової кузні, аби й самим надихнутися й запалитися яскравими іскрами українського генія.

Адже #Франконадихає!